

T.C. İNKILAP TARİHİ

VE

ATATÜRKÇÜLÜK

3.ÜNİTE

MİLLİ BİR DESTAN:

YA İSTİKLAL YA ÖLÜM

TEK FASİKÜL

Zeki DOĞAN

Sosyal Bilgiler Öğretmeni

sosyalciniz.wordpress.com

sosyalciniz.wordpress.com

SosyalBilgilerOgretmenleri

KURTULUŞ SAVAŞINDA CEPHELER

Kurtuluş Savaşı, üç cephede gerçekleşmiştir;

1. Doğu Cephesi: Ermenilere karşı açılmıştır. TBMM bu cephede Osmanlı'dan kalma düzenli ordu ile (Kazım Karabekir'e bağlı 15. Kolordu) Ermenilere karşı, savaşmıştır.

2. Güney Cephesi: Güneydoğu Anadolu ve Çukurova'da Kuvayı Milliye birlikleri ile **Fransızlara** ve Ermeni çetelere karşı mücadele edilmiştir.

3. Batı Cephesi: Yunanlılara karşı açılan cephe. Bu cephede TBMM tarafından kurulan düzenli ordu kullanılmıştır.

Bilgi: Kurtuluş Savaşı'nda İngiltere ve İtalya ile aramızda silahlı çatışma yaşanmamıştır.

DOĞU CEPHESİ

Ermeniler, 19. yüzyılın sonlarına kadar Osmanlı Devleti'nde huzur içinde yaşamışlardır. Ancak Rusya, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Ortodoksların koruyuculuğunu üstlenince Ermeniler üzerinde de etkili olmaya başlamıştır. Ermeniler Tanzimat (1839) ve Islahat (1856) Fermanları ile geniş haklar elde etmişlerdir.

Bilgi: Ermeni Sorunu ilk kez 1878 **Berlin Antlaşması**'yla ortaya çıkmıştır.

İngiltere, Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermenistan kurarak Rusya'nın Akdeniz'e ulaşmasını engelleme politikasını izlerken; **Rusya** kendine bağlı bir Ermenistan kurdurarak, bu devlet üzerinden Akdeniz'e ulaşmayı amaçlamıştır.

- **Ermeniler**, I. Dünya Savaşında Doğu Anadolu'da Ruslarla birlikte hareket ederek Türk köylerine baskınlar düzenlemiş ve **katliamlar yapmışlardır**.
- Osmanlı Devleti bu katliamları engellemek amacıyla 1915'te **Tehcir Kanunu**nu çıkararak, Ermenileri Suriye'ye göç ettirmiştir. (*Zorunlu Göç*)
- Ermeniler, bu olayı günümüze kadar politik malzeme olarak kullanmışlardır.

Bilgi: 1917 Bolşevik İhtilali'yle Çarlık rejimi yıkılmış, yerine Sovyet Rusya kurulmuştu. Sovyet Rusya, 3 Mart 1918'de **Brest-Litovsk Antlaşması** ile **Kars, Ardahan ve Batum**'u Osmanlı'ya geri vermişti.

- Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra ortaya çıkan karışıklıktan yararlanan Ermeniler Doğu illerini işgale başladılar.

- TBMM, Haziran 1920'de Osmanlı Devleti'nden kalma 15. Kolordunun başına **Kazım Karabekir Paşa**'yı **Doğu Cephesi Komutanı** olarak atadı.
- Kazım Karabekir komutasındaki 15.Kolordu, Sarıkamış ve Kars çevresini kurtararak Gümrü'ye kadar ilerledi. Zor durumda kalan Ermeniler ateşkes istedi. Ermenilerle **Gümrü Antlaşması** (3 Aralık 1920) imzalandı.
- Buna göre;
  1. Aras Nehri - Çıldır Gölü hattı sınır olacak.
  2. Kars, Sarıkamış ve Iğdır TBMM'ye verilecek.
  3. Ermenistan **Sevr antlaşmasını tanımayacak**,
  4. Ermenistan **TBMM Hükümetini ve Misakı Milli'yi tanıyacak**.

ÖNEMİ:

- ✓ TBMM'nin **imzaladığı ilk antlaşmadır**.
- ✓ TBMM'nin **uluslararası alandaki ilk askeri ve siyasi başarısıdır**.
- ✓ **TBMM'yi ve Misakı Milli'yi tanıyan ilk devlet Ermenistan** olmuştur.
- ✓ Sevr'i geçersiz sayan ilk uluslararası siyasi belgedir.
- ✓ Ermeni sorunu çözüme kavuşturulmuştur.
- ✓ TBMM bu antlaşmada "*Türkiye*" adını kullanmıştır.
- ✓ Doğu Cephesi ilk çözüme kavuşan cephe olup bölgedeki birlikler Batı ve Güney cephelerine kaydırılarak bu cephelerin güçlenmesi sağlanmıştır.

Bilgi: I. İnönü Savaşı'ndan sonra **Sovyet Rusya** ile 16 Mart 1921'de **Moskova Antlaşması** imzalanmış ve Batum Gürcistan'a bırakılmıştır.

Doğu sınırlarımızı **kesin olarak** belirleyen antlaşma 13 Ekim 1921'de **Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan**'la imzaladığımız **Kars Antlaşması**'dır.

GÜNEY CEPHESİ

- Mondros Ateşkes Antlaşmasından İngilizler **Hatay, Antep, Maraş, Adana ve Urfa** illerini işgal etmişler ancak daha sonra Fransa ile bir antlaşma imzalayarak buraları Fransızlara bırakmışlardır.
- **Fransızların** Ermenilerle birlik olarak güney illerimizi işgal etmeye başlaması üzerine, bölgede Kuvayı Milliye birlikleri ortaya çıkmış ve direniş başlamıştır.
- Sivas Kongresi'nden sonra bölgeye gönderilen **gönüllü subaylar direnişi örgütlemeye çalıştılar**.
- Maraş'ta **Sütçü İmam**, Antep'te **Üsteğmen Şahin Bey**, Urfa'da **Yüzbaşı Ali Saip Bey** halka liderlik yapmışlardır.

- Yöre halkının kahramanca mücadelesi sonunda; 11 Şubat 1920'de **Maraş**, 10 Nisan 1920'de **Urfa Fransız işgalinden kurtulmuştur**.
- **Antep** Fransızlara karşı kahramanca mücadele etmiş, ancak 9 Şubat 1921'de teslim olmak zorunda kalmıştır.
- **Fransa**, Güney Cephesi'ndeki direniş karşısında burada tutunamayacağını anlamış ve **Sakarya Meydan Muharebesi**'nden sonra TBMM Hükümeti ile **Ankara Antlaşması**'nı (20 Ekim 1921) imzalayarak Hatay dışında işgal ettiği yerlerden çekilmiştir. Böylece Güney Cephesi'ndeki askeri mücadele sona ermiştir.

Bilgi: TBMM, düşmana karşı kahramanca mücadele eden,

- **Antep'e "Gazi"** (6 Şubat 1921),
- **Maraş'a "Kahraman"** (1973),
- **Urfa'ya "Şanlı"** (1984) unvanlarını vermiştir.

- Güney Cephesinde **düzenli ordu kullanılmamış**, Kuvayı Milliye birlikleri ile düşmana karşı mücadele edilmiştir.
- **Kuvayı Milliye'nin en etkili olduğu cephe Güney Cephesi'dir**.

Bilgi:

- ✓ **İşgallere karşı ilk direniş** Güney cephesinde Hatay **Dört Yol**'da Fransızlara karşı başlamıştır.
- ✓ Güney Cephesi **Antep, Urfa, Maraş**, Adana ve Hatay yörelerini kapsamaktadır.
- ✓ **Güney cephesi** Sakarya Meydan Savaşından sonra **Fransa** ile imzalanan **Ankara Antlaşması** ile kapanmıştır.

Bilgi:

- ✓ **Antalya ve Konya** çevresini işgal eden **İtalyanlar** ile aramızda ciddi bir sorun yaşanmamıştır.
- ✓ II. İnönü Muharebesi'nin kazanılması üzerine işgal bölgelerini boşaltmaya başlamışlar, Türk Ordusu'nun Kütahya-Eskişehir Muharebeleri'nde yenilmesi üzerine çekilmeyi yavaşlatmışlar; ancak **Sakarya Zaferi** sonrası Yunanlıların başarılı olamayacağı anlaşılınca **işgallerine kesin olarak son vermişlerdir**.

DÜZENLİ ORDUNUN KURULMASI

KUVAYI MİLLİYENİN KALDIRILMA SEBEPLERİ

1. **Askeri disiplinden yoksun** olmaları
  2. İşgalleri önleyememeleri ve **düşmanın ilerleyişini durduramamaları**
  3. **Halktan zorla asker ve para toplamaları**
  4. Kendilerine **karşı çıkanları cezalandırmaları**
  5. Bazı Kuvayı Milliye komutanlarının **başına buyruk hareket etmeleri**
  6. Düzenli düşman kuvvetlerine ancak düzenli birliklerle mücadele edilebileceğinin anlaşılması
- Batı Cephesi **Kuvayı Milliye Komutanı Ali Fuat Paşa**'nın Yunanlılarla yaptığı **Gediz Muharebesi**'nde başarılı olamaması TBMM'de tartışmalara neden oldu. Bunun üzerine **Albay İsmet Paşa, Batı Cephesi Komutanı** olarak atandı ve Kuvayı Milliye birlikleri kaldırılarak yerine düzenli ordu kuruldu (**8 Kasım 1920**).

Bilgi: Gediz Muharebesi'nden sonra Batı Cephesi, **batı** ve **güney** olmak üzere yeniden düzenlenmiş ve Genelkurmay Başkanlığı'na bağlanmıştır. Batı Cephesi Komutanlığı'na **Albay İsmet Bey**, Güney Cephesi Komutanlığına **Albay Refet Bey** getirilmiştir.

TBMM, düzenli orduyu kurmak ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla;

- ✓ Asker kaçaklarını önlemeye çalışmış ve bu amaçla **Firariler Kanunu** çıkarılmıştır.
- ✓ Askeri eğitim ve subay yetiştirmek için **Ankara Subay Mektebi** açılmıştır.
- ✓ Yeni vergiler konulmuş, **Anadolu'daki tüm gelirlere el koyulmuştur**.
- ✓ **Hint ve Afgan Müslümanlarından gelen para** yardımı kabul edilmiştir.
- ✓ İtilaf Devletlerine ait depolardan **silah ve cephane** kaçırılarak Anadolu'ya ulaştırılmıştır.
- ✓ Sovyet Rusya'dan **askeri ve ekonomik yardım** alınmıştır.

BATI CEPHESİ

- **İzmir'in işgali** (15 Mayıs 1919) üzerine açılmıştır.
- **Kurtuluş Savaşı'nın kaderinin belirlendiği cephedir**.
- Bu cephede Yunanlılara karşı mücadele edilmiştir.
- Başlangıçta **Kuvayı Milliye birlikleri ile mücadele verilmiş, ancak** Temsil Kurulu'nun **Ali Fuat Paşa'yı komutan olarak atamasıyla** milli mücadelenin kontrolüne girmiştir.
- **Batı Cephesi'nde** düzenli ordunun kurulmasıyla **İsmet Paşa** asıl Batı cephesine, **Refet Paşa** da Güney cephesine komutan olarak atanmışlardır.

- **Yunanlıların** asıl **amacı**, öncelikle **Sevr'i kabul ettirmek**, sonrasında da antlaşmayı uygulamaya koydurmadır.
- Batı cephesi, Kurtuluş Savaşının **en uzun süren ve en şiddetli savaşların** yapıldığı cephesidir.
- Bu cephedeki savaşlar 11 Ekim 1922'de **Mudanya Ateşkes Antlaşması**'nın imzalanmasıyla sona ermiştir.

I. İNÖNÜ SAVAŞI (6-10 OCAK 1921)

SEBEPLER

Yunanlıların;

- TBMM Hükümeti'ne **Sevr'i zorla kabul ettirmek**
  - **Ankara'yı ele geçirip TBMM'yi dağıtmak** ve Milli Mücadele'yi engellemek
  - Yeni kurulan **düzenli Türk ordusunu fazla güçlenmeden ortadan kaldırmak**
  - Çerkez Ethem ayaklanmasından yararlanmak
  - İngiltere'nin kendilerine verdiği desteği devam ettirmek istemeleri...
- 10 Ocak 1921'de **İsmet Paşa** komutasındaki Türk ordusu, İnönü önlerinde yapılan savaşta Yunan ordusunu yenilgiye uğratmıştır.

ULUSAL SONUÇLARI

- ✓ TBMM'nin kurduğu **düzenli ordunun Batı Cephesi'ndeki ilk zaferidir.**
- ✓ Türk milletinin TBMM'ye ve düzenli orduya olan güveni artmıştır.
- ✓ TBMM'nin otoritesi güçlenmiştir.
- ✓ Yeni Türk Devleti'nin ilk Anayasası (**Teşkilat-ı Esasiye Kanunu**) kabul edilmiştir (20 Ocak 1921).
- ✓ 12 Mart 1921'de **İstiklal Marşı** kabul edilmiştir.
- ✓ **Çerkez Ethem İsyanı** bastırılmıştır.
- ✓ Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey'in rütbesi **Generalliğe** yükseltilmiştir.

ULUSLARARASI SONUÇLARI

- ✓ İtilaf Devletleri **Londra Konferansı**'nı yapmak zorunda kaldılar.
- ✓ Sovyet Rusya ile **Moskova Antlaşması** imzalandı.
- ✓ Afganistan ile **Dostluk Antlaşması** imzalandı.

LONDRA KONFERANSI (23 ŞUBAT - 12 MART 1921)

- Doğu ve Güney cephelerinde kazanılan başarılar, **I. İnönü Savaşı'nın kazanılması** ve TBMM'nin Sovyet Rusya'ya yaklaşması üzerine İtilaf Devletleri tarafından düzenlenmiş bir konferanstır.
- **Amaç; Sevr'i biraz yumuşatarak TBMM'ye kabul ettirebilmek** ve Yunan ordusuna toparlanması için zaman kazandırmaktır.
- İtilaf Devletleri, TBMM'yi resmen tanımamak için görüşmelere sadece İstanbul Hükümeti'ni çağırılmışlar ancak TBMM'yi temsilen bir temsilcinin bulunabileceğini söylemişlerdir.

Yorum: İtilaf Devletleri'nin, Londra Konferansı'na hem Osmanlı Hükümeti'ni hem de TBMM Hükümeti'ni çağırımlarının amacı, **iki hükümet arasındaki görüş ayrılıklarından yararlanmak istemeleridir.**

- **Mustafa Kemal bu durumu kabul etmeyince** İtilaf Devletleri, İtalya'nın aracılığıyla TBMM Hükümeti'ni konferansa resmen çağırarak zorunda kalmışlardır.
- Görüşmelerde TBMM'yi **Bekir Sami Bey** başkanlığındaki bir heyet temsil etmiştir. Konferansta İstanbul Hükümeti adına söz alan **Tevfik Paşa'nın**, "*Söz hakkı milletimin gerçek temsilcisi olan TBMM üyelerinindir.*" diyerek, söz hakkını Ankara Hükümeti temsilcisine bırakması, **İtilaf Devletleri'nin ikilik ve çatışma planlarını bozmuştur.**

- TBMM bu konferanstan bir sonuç çıkmayacağını bildiği halde;
- ✓ **Türk milletinin haklı davasını ve Misakı Milli'yi dünyaya duyurmayı,**
- ✓ İtilaf Devletleri'nin "Türkler barışa yanaşmıyor" propagandalarına engel olmayı,
- ✓ **Türk milletinin tek temsilcisinin TBMM olduğunu** kanıtlamayı amaçlamıştır.

ÖNEMİ

- ✓ İtilaf Devletleri, TBMM Hükümeti'ni toplantıya çağırarakla **TBMM'nin varlığını ilk kez resmen ve hukuken** tanımışlardır.
- ✓ TBMM, **Misakı Milli'yi dünya kamuoyuna duyurmayı başarmıştır.**
- ✓ İtilaf Devletleri arasında varolan görüş ayrılığı iyice artmıştır.

- ❖ Konferans sonunda Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey, İngiltere, Fransa ve İtalya ile ikili antlaşmalar yapmış ancak TBMM bu antlaşmaları, **ulusal bağımsızlığa aykırı bulduğu için** onaylamamıştır.

MOSKOVA ANTLAŞMASI (16 MART 1921)

- I. Dünya Savaşı sırasında Rusya'da Bolşevik İhtilali meydana gelmiş, Çarlık Rusya yıkılarak Sovyet yönetimi kurulmuştur. **Sovyet Rusya**, İtilaf Devletlerinden ayrılarak sömürgecilığe karşı çıkmıştır. (İtilaf Devletlerinin kendi aralarında yaptıkları gizli antlaşmaları ortaya çıkararak).
- **TBMM ile siyasi ilişki kuran ilk devlet Sovyet Rusya olmuştur.** Bunda, Doğu'da Ermenilerin yenilgiye uğratılması, I. İnönü Savaşı'nın kazanılması ve TBMM'nin Londra Konferansı'na çağırılması etkili olmuştur.
- **TBMM Hükümeti ile Sovyet Rusya arasında Moskova Antlaşması'nın imzalanmasında;**
  - İki devletin de düşmanlarının ortak (İtilaf Devletleri) olması,
  - Siyasi ilişkilerde (diplomasi) alanında birbirine ihtiyaç duymaları,
  - Sovyet Rusya'nın, Yeni Türk Devleti'nin Batılı devletlerle yakınlaşmasını istememesi,
  - TBMM'nin Sovyet Rusya gibi büyük bir devletin desteğine ihtiyaç duyması etkili olmuştur.

1-Her devlet (taraflar) kendi geleceğine kendisi karar verecektir.

Yorum: Bu madde ile **Sovyet Rusya ve TBMM Hükümeti, birbirlerinin bağımsızlıklarına saygılı olacaklarına** dair güvence vermişlerdir.

2-Taraflardan birinin tanımadığı uluslararası bir antlaşmayı diğeri de tanımayacaktır.

Yorum: Bu madde **iki devletin dış politikada birlikte hareket edeceğini** gösterir.
Bu madde ile **Sovyet Rusya Misak-ı Milli'yi tanıması** ve Sevr Antlaşması'nı reddetmiştir.

3-Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya'sı arasında imzalanan bütün antlaşmalar geçersiz sayılacaktır.

Yorum: Bu madde **iki ülkede de köklü rejim değişikliği olduğunu** gösterir.

4-Batum'un Gürcistan'a bırakılması şartıyla Sovyet Rusya Gümrü Antlaşması'nı ve Doğu sınırını tanıyacaktır.

✓ **Batum**, Misak-ı Milli'den verilen **ilk tavizdir.**

5-Taraflar arasında **ekonomik, kültürel ve diplomatik alanda** işbirliği yapılacaktır.

✓ Kurtuluş Savaşı süresince **dış yardımın büyük çoğunluğu Sovyet Rusya tarafından** gerçekleştirilmiştir. Bu yardımlarla TBMM ordularının **lojistik** eksiklikleri giderilmiştir.

ÖNEMİ

- ✓ İlk defa **Batılı bir devlet TBMM'yi ve Misak-ı Milli'yi tanımıştır.**
- ✓ Sovyet Rusya, **TBMM'yi ve Misak-ı Milli'yi tanıyan ilk Avrupalı devlettir.**
- ✓ Doğu Cephesi güvenlik altına alınmış ve buradaki birliklerimiz diğer cephelere kaydırılmıştır.
- ✓ TBMM Hükümeti aradığı siyasi ve ekonomik dış desteği bulmuştur.

Lojistik: Askeri birliklerde, ordunun taşınması, silah, cephane, gıda ihtiyaçlarının ve sağlık hizmetlerinin karşılanması...

AFGAN DOSTLUK ANTLAŞMASI (1 MART 1921)

- Londra Konferansı devam ederken Moskova'da bulunan bir elçilik heyetimiz Afganistan temsilcileriyle de bir antlaşma imzalamıştır.
- Bu antlaşmayla;

- **Afganistan** TBMM Hükümeti'nin, TBMM'de Afganistan'ın bağımsızlığını tanımıştır.
- **Taraflardan birinin saldırıya uğraması durumunda diğerinin yardım etmesi** kararlaştırılmıştır.
- Türkiye'nin **kültürel yardım** amacıyla Afganistan'a en az beş yıl kalmak şartıyla **öğretmenler ve subaylar** göndermesi karara bağlanmıştır.

Yorum:

- Bu antlaşma ile **Yeni Türk Devleti'ni tanıyan ilk İslam Devleti Afganistan** olmuştur.
- Bu antlaşma aynı zamanda TBMM'nin dünya kamuoyunda tanınmasına yardımcı olmuştur.

İSTİKLAL MARŞI'NIN KABULÜ

12 MART 1921

- Batı Cephesi'nde, düzenli ordunun kazandığı Birinci İnönü zaferinin sevinci, ülkenin her yanında kutlanırken **millî duyguları uyandıracak** bir bağımsızlık marşına ihtiyaç duyuldu.
- Bu marş, **milletimizin bağımsızlığını** ifade etmeli; halkı coşturmalıydı. Bu amaçla bir milli marş yazılması kararlaştırıldı.
- Millî Eğitim Bakanlığı, konuyla ilgili bir yarışma düzenledi. Yarışmaya, **724 eser** katıldı.
- **Mehmet Âkif**'in yazdığı **İstiklal Marşı** şiiri birinci seçildi.
- TBMM, **12 Mart 1921**'de İstiklal Marşını millî marş olarak kabul etti.
- Önceleri değişik bestelerle okunan İstiklal Marşı **1930** yılında **Osman Zeki Üngör** tarafından yeniden bestelendi.

II. İNÖNÜ SAVAŞI (23 MART -1 NİSAN 1921)

Sebepleri:

- **Londra Konferansı'ndan bir sonuç alınamaması,**
  - **Sevr'i TBMM'ye zorla kabul ettirmek,**
  - Yunanistan'ın gücünü kanıtlamak istemesi
- Yunanlılar 23 Mart'ta Bursa ve Uşak üzerinden saldırıya geçmiş ancak başarılı olamayarak geri çekilmişlerdir. Yunanlıların geri çekilmesinden sonra **Aslıhanlar** ve **Dumlupınar** çevresinde Yunan kuvvetlerine taarruz eden Türk birlikleri beklediği sonuçları alamamıştır.

Yorum: Bu durum **Türk ordusunun henüz taarruz gücüne ulaşamadığını** gösterir.

Sonuçları:

- ✓ **Halkın TBMM Hükümeti'ne ve düzenli orduya olan güveni artmıştır.**
- ✓ Mustafa Kemal Paşa, Batı Cephesi komutanlığına çektiği kutlama telgrafında: *"Siz orada yalnız düşmanı değil, aynı zamanda Türk Milleti'nin makûs (kötü giden) talihini de yendiniz."* diyerek zaferin önemini vurgulamıştır.
- ✓ **İtalyanlar Anadolu'da işgal ettiği yerleri boşaltmaya başlamışlardır. (İtalya, Sakarya Savaşı'ndan sonra tamamen Anadolu'dan çekilecektir.)**

KÜTAHYA-ESKİŞEHİR SAVAŞLARI

(10 - 24 TEMMUZ 1921)

- Yunanlılar, **İnönü Savaşları'nın intikamını almak, TBMM Hükümeti'ni ortadan kaldırıp milli mücadele hareketini engellemek,** Sevr Barış'ını Türk milletine kabul ettirmek amacıyla İngiltere'den aldıkları silah ve askeri malzemelerle yeni bir saldırı için tekrar hazırlıklara başladılar.
- 10 Temmuz 1921 günü üstün kuvvetlerle Eskişehir ve Afyon yönünde saldırı başlatan Yunanlılar, Türk ordusunu geri çekilmeye zorladılar (**aldığımız ilk ve tek yenilgi**).

Bu yenilgi üzerine **Türk kuvvetleri** Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle;

- ✓ Yeniden toparlanmak için zaman kazandırmak,
- ✓ Düşmanla arasında doğal bir engel oluşturmak,
- ✓ Yunan kuvvetlerini ordu merkezlerinden uzaklaştırmak,
- ✓ Taarruz gücüne erişebilmek için ihtiyaçlarını karşılamak ve eksikliklerini gidermek amacıyla **Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmiştir.**

Sonuçları:

- **Kütahya, Eskişehir ve Afyon** Yunanlıların eline geçti.
- TBMM'de olumsuz **tartışmalar** yaşandı ve **Mustafa Kemal Paşa'ya karşı tepkiler** yoğunlaştı.
- **Meclis'in Kayseri'ye taşınması** fikri gündeme geldi.
- **İsmet Paşa Genelkurmay Başkanlığı görevinden alınmış** ve Milli Savunma Bakanı Orgeneral Fevzi Paşa'yı bu vazifeye görevlendirmiştir.
- Dış politikada **İtalya geri çekilme işlemini durdururken,** Fransa da barış görüşmelerini uzatmıştır.

BAŞKOMUTANLIK KANUNU (5 Ağustos 1921)

- ✓ Eskişehir-Kütahya Muharebeleri sonucunda, **Türk ordusunun Sakarya'nın doğusuna çekilmesi,** TBMM'de Mustafa Kemal'e yönelik tartışmaların başlamasına neden oldu.
- ✓ Mustafa Kemal, **Meclisin tüm yetkilerinin üç aylık bir süre için kendisine verilmesi şartıyla,** Başkomutanlığı kabul edeceğini belirtti.
- ✓ Mustafa Kemal Paşa'ya karşı olan milletvekilleri onun başarısızlığa uğrayacağını ve yıpranacağını; sevenler ise, orduyu ve Türk milletini içine düştüğü zor durumdan Mustafa Kemal Paşa'nın kurtaracağına inanıyorlardı.

- ✓ **5 Ağustos 1921**'de kabul edilen **Başkomutanlık Kanunu**yla, Mustafa Kemal Paşa'ya Meclisin tüm yetkileri verilerek (yasama, yürütme, yargı), üç aylık bir süre için Başkomutan seçildi.

Yorum:

1. Mustafa Kemal Paşa, Erzurum Kongresi öncesinde istifa ederek ayrıldığı **askerlik görevine yeniden dönmüştür**.
2. Mustafa Kemal Paşa'nın bu yetkiyi istemesindeki temel amaç; **hızlı karar alıp uygulayabilmek** ve **devlet işlerinde tek başına hareket** edebilmektir.
3. Mustafa Kemal Paşa'nın Başkomutanlık yetkisi, daha sonra süresiz hale getirilmiştir. Bu durum Meclisin Mustafa Kemal Paşa'ya karşı güveninin arttığını gösterir.

MAARİF (EĞİTİM) KONGRESİ

Atatürk **eğitime** büyük önem vermiş, eğitimin bir milletin geleceği üzerinde büyük rol oynadığına inanmıştır.

- Bu nedenle Kütahya- Eskişehir Savaşlarının devam ettiği günlerde **15 Temmuz 1921**'de Ankara'da **Erkek Öğretmen Okulu**'nda bir kongre yapılmıştır. Kongreye **Mustafa Kemal ile birlikte 180 eğitimci katılmıştır**.
- Atatürk'e *"Savaşın yoğunlaşacağı anlaşılan bir sırada böyle bir toplantı size ayak bağı olabilir. Uygun görürseniz erteleyelim"* denilmesine rağmen *"Cahillikle, ıskellikle savaş, düşmanla savaştan daha az önemli değildir. Toplantıya katılacağım ve konuşacağım."* demiştir.
- Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra **yeni Türk devletinin eğitim politikasının nasıl olacağı bu kongrede belirlenmiştir**.

Yorum: Kütahya-Eskişehir Savaşlarının en yoğun olduğu günlerde böyle bir toplantının yapılmış olması **Atatürk'ün eğitime verdiği önemi** göstermektedir.

TEKALİFİ MİLLİYE EMİRLERİ (7-8 AĞUSTOS 1921)

- Başkomutan Mustafa Kemal Paşa; **ordunun acil ihtiyaçlarını karşılamak** amacıyla yetkisini kullanarak, **8 Ağustos 1921**'de **Tekalifi Milliye Emirlerini** (Milli Yükümlülükler) yayımladı. Bu emirlere göre;

- ✓ Her aile bir çift çorap, çarık, çamaşır ile bir elbise verip bir askeri giydirecektir.
- ✓ Herkes elindeki tüm silah ve cephaneyi üç gün içerisinde orduya teslim edecektir.
- ✓ Ulaşım aracı olanlar, ayda 100 km'lik mesafe için savaş araç ve gereci taşıyacaktır.
- ✓ Silah yapımını bilen zanaatkarlar ordu hizmetine girecektir. Eli silah tutan herkes orduya katılacaktır.
- ✓ Bu yardımların mümkün olan en kısa sürede toplanabilmesi için her ilçede bir **"Tekalif-i Milliye Komisyonu"** kurulacak ve bu komisyonların hızlı çalışmasını sağlamak için de **İstiklal Mahkemeleri** kurulacaktır.
- ❖ Kurtuluş Savaşı yıllarında Yeni Türk Devleti'nin gelirleri ordunun ihtiyaçlarını karşılayamadığından Tekalifi Milliye Emirleri çıkartılarak **ordunun ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır**.
- ❖ Türk halkı kendisinden istenilen yardımları fazlasıyla vermiş ve bir hafta içerisinde ordunun ihtiyaçları büyük ölçüde karşılanmıştır.
- ❖ Tekalifi Milliye Emirleri'nin yayınlanması, **"Topyekün Seferberlik"** halinin başlatıldığını gösterir. Milli birlik ve beraberliğin en güzel örneğidir.

SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ (23 AĞUSTOS – 12 EYLÜL 1921)

Yunanlılar;

- **Sevr'i Türklere zorla kabul ettirmek,**
- **Ankara'yı alarak TBMM'yi ve düzenli orduyu yok etmek** amacıyla 23 Ağustos 1921'de saldırıya geçtiler.
- Başkomutan Mustafa Kemal Paşa; *"Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sathı bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, kanla ıslanmadıkça bırakılamaz."* emrini vererek **'topyekün savaş'** taktiğini uygulamıştır.
- Bu savaş ile Yunan ordusu bozguna uğratılmış, saldırı gücü kırılmış ve geri çekilmek zorunda kalmıştır. Sakarya Irmağı'nın doğusu düşmandan tamamen temizlenmiştir.

ULUSAL SONUÇLARI

- ✓ Yunan ordusunun saldırı gücü kırılarak savunma durumuna çekildi. **Türk ordusu taarruz konumuna geçti.**
- ✓ Türk ordusunun 1683 II. Viyana Kuşatmasından beri Avrupa karşısında devam eden **gerileyişi sona erdi.**
- ✓ TBMM, Mustafa Kemal Paşa'ya **"Mareşallik"** rütbesi ve **"Gazilik"** ünvanı verdi (19 Eylül 1921).

- ✓ Türk ordusu bu savaşta çok sayıda subayını kaybettiği için Sakarya Muharebesi "**Subaylar Savaşı**" olarak da bilinir.

ULUSLARARASI ALANDAKİ (DIŞ SİYASETTEKİ) SONUÇLARI

- ✓ **İtalyanlar**, Anadolu'da işgal ettikleri yerlerden tamamen **çekildiler**.
- ❖ **İtilaf Devletleri arasındaki** görüş ayrıkları iyice arttı ve **birlik** tamamen **bozuldu**. İngilizler TBMM karşısında yalnız kaldılar.
- ✓ İtilaf Devletleri, Türkiye ve Yunanistan'a ateşkes teklifinde bulunmuşlardır.
- ❖ Bu durum TBMM Hükümeti'nin **varlığını, askeri alandaki başarılarıyla kabul ettirdiğini gösterir**.

Yorum: Askeri başarılar siyasi başarıya ortam hazırlar.

KARS ANTLAŞMASI

- Sovyet Rusya'nın isteği ile **Kafkas Cumhuriyetleri** ile (Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan) **TBMM Hükümeti** arasında Kars Antlaşması imzalandı (13 Ekim 1921). Buna göre;
- ✓ **Doğu sınırımız kesin olarak** çizilmiştir.
- ✓ Moskova Antlaşması'nın onaylanması niteliğindedir.
- **Ukrayna Cumhuriyeti** ile TBMM Hükümeti arasında da bir **dostluk antlaşması** imzalanmış, Sovyet Rusya'nın TBMM'ye yapacağı yardımlara kesinlik kazandırılmıştır.

ANKARA ANTLAŞMASI

- **Fransa ile TBMM Hükümeti** arasında 20 Ekim 1921'de Ankara Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre;
- İki taraf arasındaki silahlı mücadele sona erecek,
- Fransızlar, işgal ettiği yerlerden çekilecek,
- **Hatay** Fransa'nın mandası **Suriye'de kalacak** fakat bu bölgelerde dili Türkçe olan **özel bir yönetim** kurulacak

Yorum:

1. Hatay'da **Türk kültürünün korunmasını kolaylaştırmış** ve Hatay'ın 1939'da anavatanına katılmasına katkı sağlamıştır.
2. Hatay'ın Fransa'ya bırakılması **Misakı Milli'den verilen ikinci tavizdir**.

3. **TBMM'yi ve Misakı Milli'yi tanıyan ilk İtilaf Devleti Fransa'dır**.
- ❖ Hatay ve İskenderun dışında **bugünkü Suriye sınırımız** çizildi.
- ❖ **Güney cephesi kapandı** ve bundan sonra bütün birliklerimiz Batı Cephesi'ne kaydırıldı.

BÜYÜK TAARRUZ VE BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ (26 AĞUSTOS – 18 EYLÜL 1922)

- Sakarya Zaferinden sonra Türk Ordusu'nun taarruz hazırlıkları uzun sürünce Meclis'te Başkomutan'a karşı muhalefet başladı.
- Taarruzu geciktirmekle ve Meclisi oyalamakla suçlanan Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Meclise gelerek yaptığı konuşmada; "*Efendiler bizim de amacımız taarruzdur. Fakat yarı hazırlanmış bir orduyla taarruz etmek, kaybedilmiş bir savaştan daha kötü sonuçlar doğurabilir.*" diyerek hazırlıkların sürdüğünü ve uygun zamanın beklendiğini söylemiştir.
- Ayrıca kendisine yönelik eleştirilere; "*Efendiler böylesine kritik bir ortamda ordumuz başsız bırakılmaz. Bu bakımdan Başkomutanlığı bırakmadım, bırakamam ve bırakmayacağım.*" demiştir.
- Ayrıca Büyük Taarruz öncesinde mecliste alınan bir kararla, **Başkomutanlığın süresiz olarak Mustafa Kemal'de kalmasına karar verilmiştir**.

Yorum: Meclisin bu tutumu **Mustafa Kemal'e duyulan güvenin arttığını** gösterir.

- **26 Ağustos 1922** günü sabah saatlerinde yoğun topçu atışıyla başlayan Türk taarruzu karşısında Yunan siperleri altı saatte aşıldı ve Yunan ordusu kaçmaya başladı.
- Atlı birliklerimiz kaçan Yunan ordusunu Afyon **Dumlupınar'da** kuşattı. **30 Ağustos 1922'de** yapılan **Başkomutanlık (Dumlupınar) Meydan Muharebesi'nde** Yunan ordusunun büyük bir bölümü yok edildi.
- ❖ **Yunan Başkomutanı da savaşa katıldığı için** bu savaşa "**Başkomutanlık Meydan Savaşı**" adı verilmiştir.
- Atatürk'ün "**Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!**" emrini alan kahraman Türk ordusu, 9 Eylül günü **İzmir'e**, 11 Eylül günü **Bursa'ya** ve 18 Eylül günü **Balıkesir'e** ulaşarak **tüm Batı Anadolu'yu düşmandan temizledi**.

- Türk ordusunun İstanbul üzerine yürüyeceğini anlayan İngilizler, ateşkes istediler.

SONUÇLARI

- ✓ Batı Anadolu Yunan işgalinden kurtarılmıştır.
- ✓ **Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhası başarıyla tamamlanmıştır.**
- ✓ Türk ordusunun kesin zaferi nedeniyle İtilaf Devletleri TBMM'ye ateşkes teklifinde bulunmuşlar, bunun sonucunda da Mudanya Ateşkesi imzalanmıştır.

Yorum: Büyük Taarruz, **tamamen taarruza ve düşmanı yurttan atmaya yönelik bir savaştır.**

MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI (11 EKİM 1922)

Ateşkesin İmzalanmasına Ortam Hazırlayan Nedenler

- Yunanistan'ın Türk ordusu karşısında kesin olarak yenilgiye uğraması
- İngiltere'nin Türkiye ile yeni bir savaşı göze alamaması
- İngiliz halkının ve sömürgelerinin savaş istememesi
- Fransa ve İtalya'nın İngiltere'yi yalnız bırakması
- Mustafa Kemal'in diplomatik atağa geçerek Boğazlar üzerinde olası bir savaşta, **Sovyet Rusya'nın da Türkiye'yi destekleyeceğini dünyaya ilan etmesi**
- Görüşmelere; **İngiltere, Fransa, İtalya** ve **TBMM Hükümeti** adına **İsmet Paşa** katılmıştır.
- Yunan temsilcileri ateşkes görüşmelerine katılmamış, görüşmelerde Yunanistan'ı İngiltere temsil etmiştir.

Yorum: Yunanistan'ın görüşmelere katılmadığı halde alınan kararları kabul etmesi, **kendi iradesiyle hareket etmediğini, İngiltere'nin güdümünde olduğunu** gösterir.

MADDELERİ

- ✓ Türk ve Yunan kuvvetleri arasındaki **savaş sona erecektir.**
- ✓ **Yunanistan**, 15 gün içinde **Doğu Trakya'yı** (Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ) **boşaltacaktır.**
- ✓ TBMM Hükümeti, barış antlaşması imzalanıncaya kadar bölgede kalacaktır.

- ✓ **İstanbul ve Boğazlar, TBMM Hükümeti'ne bırakılacak**, ancak İtilaf Devletleri kuvvetleri kesin barış yapılmıncaya kadar burada kalacaklardır.

Yorum: Bu madde **Osmanlı Devleti'nin hukuken sona erdiğinin** göstergesidir.

ATEŞKESİN ÖNEMİ VE SONUÇLARI

- Türk Kurtuluş Savaşı'nın **silahlı mücadele dönemi sona erdi, diplomatik mücadele dönemi başladı.**
- **Doğu Trakya** (Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ) ve **İstanbul** savaş yapılmadan kurtarıldı.
- Türk-Yunan mücadelesi kesin olarak sona erdi.
- **İtilaf Devletleri** (özellikle İngiltere ve İtalya), bu antlaşmayı imzalamakla **Yeni Türk Devleti'nin siyasi varlığını tanımış oldular.**

SANAT VE EDEBİYAT ESERLERİNDE KURTULUŞ SAVAŞI

- Milli Mücadele **edebiyat** (roman, şiir) ve **sanat** (resim, heykel) **eserlerine de konu olmuştur.** Başta **İstiklal Marşı** olmak üzere bu dönemde yazılan eserlerde Kurtuluş Savaşı anlatılmıştır.
- **Roman**
  - Halide Edip Adıvar **Türk'ün Ateşle İmtihanı, Ateşten Gömlek**
  - Yakup Kadri Karaosmanoğlu **Yaban**
  - Tarık Buğra **Küçük Ağa**
  - Kemal Tahir **Esir Şehrin İnsanları, Yorgun Savaşçı**
  - Samim Kocagöz **Kalpakkıllar, Doludizgin**
  - Turgut Özakman **Şu Çılgın Türkler**
- **Gazeteciler**
  - Falih Rıfkı Atay **Çankaya**
  - Şevket Süreyya Aydemir **Tek Adam**
- **Şiir**
  - Fazıl Hüsnü Dağlarca **Üç Şehitler Destanı**
  - Nazım Hikmet **Kuvayı Milliye Destanı**
  - Cahit Külebi **Atatürk Kurtuluş Savaşında**
- **Resim Heykel**
  - Halil Dikmen **İstiklal Harbinde Kadınlar**
  - İbrahim Çallı **Kurtuluş Savaşı'nda Zeybekler**
  - Ruhi Arel, Ali Çelebi, Nejat Çelik ...

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI (24 TEMMUZ 1923)

- Konferansın toplanma yeri için İtilaf Devletleri Lozan'ı (İsviçre), TBMM ise İzmir'i önermiş, ancak uluslararası geleneklere göre görüşmelerin tarafsız bir yerde yapılması gerektiğinden Lozan kabul edilmiştir.

Yorum: TBMM, konferans için İzmir'i önermekle; **görüşmeleri takip etmeyi ve gerektiğinde müdahale edebilmeyi** amaçlamıştır.

- Konferansa Türkiye'yi **İsmet Paşa** temsil etmiştir.
- TBMM, Lozan'a gidecek heyetten, **Kapitülasyonlar** ve **Ermeni Yurdu** (Azınlıklar) konularında **kesinlikle taviz verilmemesini** istemiştir.

Yorum: TBMM Hükümetinin, azınlıklar ve kapitülasyonlar konusunda taviz vermemesi, **tam bağımsızlıktan ödün verilmeyeceğini** gösterir.

- Konferansa; **İngiltere, Fransa, İtalya, TBMM Hükümeti, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya, Japonya, Belçika** ve **Portekiz** doğrudan katılmıştır. **Sovyet Rusya ve Bulgaristan Boğazlar** konusu görüşülürken bulunmuş, **ABD** ise **gözlemci** olarak katılmıştır.
- İlk görüşmeler Kapitülasyonlar, Boğazlar, Ermeni yurdu, Musul gibi konularda antlaşma sağlanamadığı için 4 Şubat 1923'te kesilmiş ancak daha sonra görüşmelere yeniden başlanmış ve **24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması** imzalanmıştır.

SINIRLAR

SURİYE SINIRI: Fransa ile imzalanan **Ankara Antlaşması** esas alınmıştır.

IRAK SINIRI: Musul Sorunu yüzünden çözümlenememiş, Türkiye ile İngiltere arasında yapılacak görüşmelerle belirlenmek üzere ileri bir tarihe **ertelenmiştir**.

BATI SINIRI: Meriç Nehri sınır kabul edilmiştir.

ADALAR: **Bozcaada, Gökçeada Türkiye'ye**, Rodos ve Oniki Ada **İtalya'ya**, Kıbrıs **İngiltere'ye**, diğer bütün **adalar Yunanistan'a** bırakılmıştır.

KAPİTÜLASYONLAR: Kapitülasyonlar **kaldırılmıştır**. (tam bağımsızlık-ekonomik bağımsızlık)

BOĞAZLAR: Başkanlığını Türkiye'nin yapacağı, **uluslararası bir komisyona** bırakıldı.

Yorum: Boğazların, Türkiye'nin başkanlığındaki uluslararası bir komisyona bırakılması **Türkiye'nin egemenlik haklarını zedeleyici** niteliktedir.

AZINLIKLAR: Türkiye'deki **tüm azınlıklar Türk vatandaşı** kabul edilmiştir.

Yorum: Avrupalıların azınlıkları bahane ederek **işçilerimize karışması engellenmiştir**. (tam bağımsızlık)

NÜFUS MÜBADELESİ (DEĞİŞ - TOKUŞ):

Türkiye'deki **Rumlar** ile Yunanistan'daki **Türklerin karşılıklı olarak değiştirilmesi** kararı alınmıştır.

SAVAŞ TAZMİNATI: Yunanistan, savaş tazminatı olarak Edirne'nin **Karaağaç** bölgesini Türkiye'ye vermiştir.

DIŞ BORÇLAR: Osmanlı Devletinden ayrılan devletlere **paylaştırılarak taksitle ödenmesi** kararlaştırılmıştır.

YABANCI OKULLAR: Türkiye'deki bütün yabancı okulların Türk devletinin düzenleyeceği esaslara göre eğitim yapmaları kararlaştırılmıştır.

FENER RUM PATRİKHANESİ: Türkiye aleyhinde **siyasi faaliyetlerde bulunmamak** şartıyla açık kalması kararlaştırılmıştır.

ÖNEMİ:

- Yeni Türk Devleti'nin **bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü** tüm devletler tarafından tanınmıştır.
- Misak-ı Milli sınırları büyük ölçüde gerçekleştirilmiştir.
- Günümüze kadar **geçerliliğini koruyan** bir antlaşmadır.
- Emperyalizme karşı başarılı olması nedeniyle **sömürge altındaki milletlere örnek** olmuştur.

Bilgi: Lozan'dan Kalan Sorunlar

- Musul Sorunu (Irak sınırı)
- Hatay Sorunu
- Boğazlar Komisyonu

NOT: Ticari amaçla kullanılmaması ve kaynak gösterilerek paylaşılması ve yararlı olması dileğiyle...

Zeki DOĞAN